

Lifestyle Politics and the Transition to New Patterns of Non-institutional Political Participation (Case Study: VELT Organization, Belgium)

Ghorbanali Saboktakin Rizi^{1*}, Zahra Hazrati Somaeh², Mohammad Reza Hayati Mehr³

- 1*. Associate Professor of Sociology, Kharazmi University, Tehran, Iran (Corresponding Author); Saboktakingh@khu.ac.ir
2. Associate Professor of Sociology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; hazrati14@yahoo.com
3. PhD Candidate, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; farhangi123@chmail.ir

Review Article

Abstract

Background and Aim: Lifestyle movements have emerged as socio-political activities that seek deeper societal change through altering individual behaviours. This study addresses why some lifestyle activists remain at the level of non-institutional participation, while others move toward institutional engagement. To answer this question, an analytical framework was developed by integrating theories of lifestyle movements, political consumerism, and political opportunity structure (POS), and was tested through a secondary case study of the Association for Ecological Life and Gardening (VELT) in Belgium.

Data and Method: This research employed a documentary method and qualitative analysis of scientific and policy texts. It also draws upon results and data collected in Belgium between 2010 and 2023.

Findings: The findings showed that members of this association follow two participatory paths: informal (organic gardening, ethical consumption) and formal (collaboration with city councils). The transition from the first to the second path occurs when three conditions are met: the presence of receptive institutions, legal channels for participation, and alignment with policy discourses.

Conclusion: Lifestyle politics can be both an alternative to and a complement for institutional participation, thereby expanding democracy at the local and everyday levels. In societies where the political-social structure provides a foundation for political-social participation, political-social associations and movements act upon this, organizing actions according to issues, and under these conditions, citizen participation based on policies is facilitated.

Keywords: Lifestyle politics, Political participation, Political opportunity structure, Political consumerism, VELT organization.

Key Message: Lifestyle politics has the potential to transform individual engagement into institutional participation; however, this transition is contingent upon structural political and social conditions. By providing an analytical framework and an empirical case study, this research demonstrates how lifestyle movements can effectively foster local democracy and address environmental challenges.

Received: 09 March 2025

Accepted: 03 June 2025

Citation: Saboktakin Rizi, G., Hazrati, Z., & Hayati Mehr, M. R. (2025). Lifestyle politics and the transition to new patterns of non-institutional political participation (Case study: VELT Organization, Belgium). *Journal of Social Continuity and Change*, 5(1), 1240. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.22890.1240>

Extended Abstract

Introduction

In recent decades, significant shifts in the patterns of political participation and social activism have become defining features of democratic societies. The decline of traditional institutional participation, erosion of public trust in political parties and formal institutions, and rise of informal and individual forms of political action all point to a transformation of the classical paradigms of representative democracy. Within this context, lifestyle politics has emerged as a phenomenon attracting the attention of scholars in political sociology, cultural studies, and public policy. Lifestyle politics refers to a form of political action in which individuals' everyday choices—in areas such as consumption, diet, clothing, transportation, and living patterns—serve as instruments for expressing social stances and effecting meaningful societal change. This framework blurs the traditional boundaries between private and public spheres, allowing politics to permeate daily life.

This study examines why some lifestyle activists choose to remain within non-institutional participation, while others engage with formal structures and enter the sphere of institutional participation. To address this question, an analytical framework was developed by integrating theories of lifestyle movements, political consumerism, and the Political Opportunity Structure (POS). This framework was then tested through a secondary case study of the Ecological Living and Gardening Association (VELT) in Belgium.

Method and Data

This research employs a documentary method and qualitative analysis of academic texts, focusing on data and outcomes from a study conducted in Belgium between 2010 and 2023. The data used in the original research included scientific documents, policy reports, existing interviews, and trend analyses of participation among VELT members. Based on the theoretical framework that integrates lifestyle movement theories, political consumerism, and the political opportunity structure, this study seeks to explain the link between individual action and institutional participation within the empirical context of the Belgian case study.

Findings

The findings reveal that members of the VELT association engage in two distinct participatory pathways: the informal path, which includes practices such as organic gardening and ethical consumption, and the formal path, characterized by collaboration with city councils and local agencies. A transition from informal to formal participation occurs when three critical conditions are met: the presence of receptive and open institutions, the

availability of legal channels for participation, and alignment with prevailing policy discourses. When these factors align, lifestyle activists are able to transcend the individual, non-institutional level, achieving institutional participation and influencing local policy.

Moreover, the findings indicate that lifestyle politics should not be viewed simply as a collection of individual choices; rather, it represents a form of collective action that can redefine the boundaries of political participation and enhance social capital. Everyday actions, such as ethical consumption and organic gardening, serve as gateways into social and cultural networks, creating a foundation for the development of "alternative social infrastructures." When bolstered by supportive structural and institutional frameworks, these infrastructures can facilitate policy change and influence local decision-making processes.

Discussion and Conclusion

The findings of this study indicate that lifestyle politics can act as both an alternative to and a complement for traditional institutional participation. By broadening the scope of political activism to encompass everyday life, these policies facilitate democratic participation among wider segments of society. In contrast to conventional participation, which often relied on civic duty and formal party membership, lifestyle participation is grounded in individual identity, moral motivations, informal networks, and symbolic meanings.

The case study of VELT illustrates how lifestyle movements can contribute to the development of local democracy and resolution of environmental challenges by linking individual actions with institutional participation. However, this transition is heavily influenced by political and social structures, the openness of institutions, and the alignment of policy discourses with the values held by activists. Ultimately, lifestyle politics can be seen as a tool for expanding democratic participation, strengthening social capital, and creating alternative social infrastructures in contemporary societies.

In summary, lifestyle politics has the potential to facilitate the transition from individual participation to institutional participation; however, this shift is contingent upon existing socio-political structural conditions. By proposing a comprehensive analytical framework and conducting an empirical case study, this research clarifies how such movements can effectively contribute to the advancement of local democracy and the challenges posed by environmental issues.

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

In this scholarly review, we rigorously uphold fundamental ethical principles, including academic integrity, citation accuracy, respect for intellectual property, and the safeguarding of data confidentiality. Because of the non-empirical, review-based nature of this study, no primary individual-level data or confidential information concerning human participants were collected. This work relies exclusively on the synthesis and critical interpretation of reputable scientific literature, adhering strictly to relevant established ethical standards.

Acknowledgments

This article is based on a doctoral dissertation in Political Sociology at the Faculty of Humanities at the Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran. The authors would like to express their gratitude to the members of the dissertation committee and to all experts whose valuable critiques and scholarly insights played a crucial role in elevating the quality of this work.

Funding

No material support was received for this research.

Authors' Contributions

Ghorbanali Saboktakin-Rizi: Oversaw the overall supervision, development of the theoretical framework, and monitoring of the research process. Zahra Hazrati-Somaeh: Assisted in the supervision of the work process and the refinement of methodologies. Mohammad Reza Hayati-Mehr: Conducted the primary research, and manuscript drafting as part of his doctoral dissertation. All authors have reviewed and approved the final version of the manuscript for publication.

Conflicts of Interest

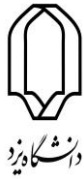
The authors declare that there are no scientific, financial, or personal conflicts of interest.

Author's ORCID:

Ghorbanali Saboktakin Rizi; <https://orcid.org/0000-0002-0142-461X>

Zahra Hazrati Somaeh: <https://orcid.org/0000-0001-6985-0933>

Mohammad Reza Hayati Mehr: <https://orcid.org/0009-0003-4343-4992>

سیاست‌های سبک زندگی و گذر به الگوهای نوین مشارکت‌های سیاسی غیرنهادی (مورد مطالعه: سازمان VELT بلژیک)

قربانعلی سبکتکین‌ریزی^{۱*}، زهرا حضرتی صومعه^۲، محمدرضا حیاتی مهر^۳

*۱- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران (نویسنده مسئول): saboktakingh@khu.ac.ir

۲- دانشیار جامعه‌شناسی، دانشکده ارتباطات و رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکز، تهران، ایران: hazrati14@yahoo.com

۳- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران: farhangi123@chmail.ir

مقاله مروری

چکیده

زمینه و هدف: جنبش‌های سبک زندگی به‌عنوان فعالیتهایی اجتماعی - سیاسی مطرح شده‌اند که از طریق تغییر رفتارهای فردی، به‌دنبال تغییرات عمیق‌تر در جامعه هستند. این مطالعه به این پرسش می‌پردازد که چرا برخی از فعالان سبک زندگی تنها در حد مشارکت غیرنهادی باقی می‌مانند، در حالی که برخی دیگر وارد فضای مشارکت نهادی می‌شوند. برای پاسخ به این سؤال، چارچوبی تحلیلی با تلفیق نظریه‌های جنبش‌های سبک زندگی، مصرف‌گرایی سیاسی و ساختار فرصت‌های سیاسی توسعه داده شد و در قالب یک مطالعه موردی ثانویه روی انجمن زندگی و باغبانی اکولوژیک (VELT) در بلژیک آزموده شد.

روش و داده‌ها: این پژوهش با استفاده از روش اسنادی و تحلیل متون علمی و سیاستی انجام شده است. علاوه بر این، از نتایج و داده‌هایی که طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۲۳ در بلژیک گردآوری شدند، استفاده می‌کند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان دادند که اعضای این انجمن دو مسیر مشارکتی - غیررسمی (باغبانی ارگانیک، مصرف اخلاقی) و رسمی (همکاری با شوراهای شهری) - را دنبال می‌کنند. گذار از مسیر اول به دوم زمانی رخ می‌دهد که سه شرط شامل وجود نهادهای پذیرنده، کانال‌های قانونی مشارکت و هم‌ترازی با گفتمان‌های سیاستی فراهم باشد.

بحث و نتیجه‌گیری: سیاست سبک زندگی می‌تواند هم بدیلی برای مشارکت نهادی و هم مکملی برای آن باشد و از این طریق، دموکراسی را در سطح محلی و روزمره گسترش دهد. در جوامعی که ساختار فرصت‌های سیاسی بستر را برای مشارکت‌های سیاسی - اجتماعی فراهم نموده باشند، انجمن‌ها و جنبش‌های سیاسی - اجتماعی در این بستر، کنشگری نموده و متناسب با مسائل، اقدامات لازم را سازماندهی می‌کنند. در نتیجه، مشارکت شهروندان مبتنی بر سیاست‌های سبک زندگی تسهیل می‌گردد.

واژگان کلیدی: سیاست‌های سبک زندگی، مشارکت سیاسی، ساختار فرصت سیاسی، جنبش‌های سبک زندگی، انجمن VELT

پیام اصلی: سیاست‌های سبک زندگی ظرفیت لازم برای تبدیل مشارکت فردی به مشارکت نهادی را دارند، اما این گذار تحت تأثیر شرایط ساختاری سیاسی و اجتماعی قرار دارد. این مطالعه از طریق ارائه چارچوبی تحلیلی و بررسی موردی، نشان می‌دهد که چگونه این جنبش‌ها می‌توانند در توسعه دموکراسی محلی و مقابله با چالش‌های سیاسی و زیست‌محیطی نقش مؤثری ایفا کنند.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۹

ارجاع: سبکتکین‌ریزی، قربانعلی؛ حضرتی صومعه، زهرا؛ حیاتی مهر، محمدرضا. (۱۴۰۵). سیاست‌های سبک زندگی و گذر به الگوهای نوین مشارکت‌های سیاسی

غیرنهادی (مطالعه موردی: سازمان VELT بلژیک). تداوم و تغییر اجتماعی، ۵(۱)، ۱۲۴۰. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.22890.1240>

مقدمه و بیان مسأله

مشارکت سیاسی موضوعی است که از دیرباز مورد توجه صاحب‌نظران علوم سیاسی و جامعه‌شناسی بوده است. از دیدگاه نظریه‌پردازان کلاسیک مانند ارسطو، روسو، دو توکویل و جان استوارت میل، مشارکت شهروندان در فرآیندهای سیاسی، شرط لازم برای تحقق دموکراسی و تضمین مشروعیت نظام‌های سیاسی است. در دهه‌های اخیر، کاهش مشارکت در اشکال سنتی مانند رأی‌دهی، عضویت در احزاب و فعالیت‌های اجتماعی نگرانی‌هایی را ایجاد کرده است. رابرت پاتنام (۲۰۰۰) کاهش مشارکت در سازمان‌های داوطلبانه و فعالیت‌های اجتماعی را نشانه‌ای از افول سرمایه اجتماعی می‌داند. با این حال، برخی صاحب‌نظران معتقدند که کاهش مشارکت در اشکال سنتی به معنای کاهش کلی مشارکت سیاسی نیست، بلکه نشان‌دهنده تغییر در اشکال و روش‌های مشارکت است.

راسل دالتون (۲۰۰۴) اشاره می‌کند که تمرکز صرف بر اشکال سنتی مشارکت، نوآوری‌ها و روش‌های جدید مشارکت را نادیده می‌گیرد. امروزه، شهروندان از روش‌هایی مانند خریدهای سیاسی، ارسال ایمیل‌های اعتراضی و فعالیت‌های آنلاین برای بیان مواضع سیاسی خود استفاده می‌کنند. در دهه‌های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰، مطالعات رأی‌گیری بر اشکال مشارکت سیاسی مانند رأی دادن، مبارزات انتخاباتی و عضویت در حزب متمرکز بود (Van Deth, 2021). در ادامه، تماس بین شهروندان و مقامات دولتی به این مجموعه اضافه شد و در اوایل دهه ۱۹۶۰ مشارکت سیاسی به‌طور گسترده به‌عنوان رأی دادن و سایر فعالیت‌های شهروندان در چارچوب نهادهای سیاسی قانونی شناخته شد (Campbell et al., 1960; cited in Van Deth, 2021). با توجه به ارتباط روزافزون سیاست‌های اجتماعی، کارنامه مشارکت سیاسی به تدریج شامل تماس‌های مستقیم بین شهروندان، مقامات دولتی و سیاستمداران و همچنین فعالیت‌های جمعی بود که تمرکز قوی اولیه بر فعالیت‌های مرتبط با انتخابات را کاهش داد (Verba & Nie, 1972; Verba et al., 1978; cited in Van Deth, 2021). این فعالیت‌ها به‌عنوان شیوه‌های متعارف یا نهادینه شده مشارکت شناخته شدند (Van Deth, 2021). بنابراین، این نکته حائز اهمیت است که خصلت مشارکت سیاسی تغییر کرده و چاره‌ای جز تبعیت از این جریان اجتماعی نیست. در نتیجه، پایداری به تعاریف سنتی راهبرد مفیدی برای کمک به درک جوامعی که به سرعت تغییر کرده‌اند نیست (Hooghe et al, 2014).

در دهه‌های اخیر، تحول در ماهیت سیاست‌ورزی و شیوه‌های مشارکت سیاسی، از جمله مؤلفه‌های کلیدی دگرگونی در جوامع دموکراتیک تلقی می‌شود. کاهش مشارکت نهادی سنتی، فرسایش اعتماد عمومی به احزاب و نهادهای رسمی، و رشد اشکال غیررسمی و فردی کنش سیاسی، همگی نشانه‌هایی از تغییر در الگوهای کلاسیک دموکراسی نمایندگی هستند. در این زمینه، یکی از پدیده‌های نوظهور که توجه پژوهشگران حوزه جامعه‌شناسی سیاسی، مطالعات فرهنگی و سیاست‌گذاری عمومی را به خود جلب کرده، سیاست‌های سبک زندگی است؛ یعنی نوعی از کنش سیاسی که در آن، انتخاب‌های روزمره افراد در حوزه‌هایی چون مصرف، تغذیه، پوشش، حمل‌ونقل، و الگوی زیست به ابزاری برای ابراز موضع‌گیری اجتماعی و تغییرات سیاسی بدل می‌شوند. در سیاست سبک زندگی، تمایز سنتی میان عرصه «خصوصی» و «عمومی» تضعیف می‌شود و کنش سیاسی در بطن زندگی روزمره بروز می‌یابد. با این حال، پرسش بنیادین آن است که این شکل از سیاست‌ورزی چگونه بر فرآیندهای دموکراتیک تأثیر می‌گذارد؟ به‌ویژه، چرا برخی از فعالان سبک زندگی، کنش خود را در سطح فردی و غیرنهادی محدود نگه می‌دارند، در حالی که برخی دیگر مسیر مشارکت نهادی، تعامل با ساختارهای رسمی و مداخله در سیاست‌گذاری را برمی‌گزینند؟ درک این تمایز، نیازمند بازنگری در مفهوم مشارکت سیاسی و تحلیل

پیوندهای میان سبک زندگی، ساختار فرصت‌های سیاسی^۱، سرمایه فرهنگی، و تجربه‌های کنشگری است. فقدان پژوهش‌هایی که این رابطه را به صورت تلفیقی و با ارجاع به میدان‌های تجربی مشخص بررسی کنند، خلأیی جدی در ادبیات علمی محسوب می‌شود. پژوهش حاضر با هدف پرکردن این خلأ، ضمن ارائه چارچوب نظری تحلیلی، با استفاده از مطالعه موردی ثانویه انجمن^۲ VELT در بلژیک، می‌کوشد به این پرسش پاسخ دهد که سیاست سبک زندگی چگونه می‌تواند به مثابه گونه‌ای از مشارکت دموکراتیک در عصر پسااستتی فهم شود. سؤال اصلی پژوهش اینست که چگونه سیاست‌های سبک زندگی بر فرآیندهای تغییر در الگوهای مشارکت اجتماعی - سیاسی تأثیر می‌گذارند، و چه عواملی موجب می‌شوند که برخی کنشگران سبک زندگی به کنش فردی و غیرنهادی گرایش یابند، در حالی که برخی دیگر مشارکت نهادی و دولت‌محور را برمی‌گزینند؟ هدف این پژوهش، تحلیل چگونگی تأثیر سیاست‌های سبک زندگی بر تحول در الگوهای مشارکت اجتماعی - سیاسی و تبیین عوامل زمینه‌ساز تمایز میان دو مسیر کنشگری است: کنش فردی و غیرنهادی در برابر مشارکت نهادی و دولت‌محور. این مطالعه با تکیه بر چارچوب نظری «ساختار فرصت‌های سیاسی» و از طریق بررسی یک مطالعه موردی از تجربه‌های مشارکتی در بلژیک، به دنبال فهم پیوند میان سبک زندگی، انتخاب‌های کنشگران، و تغییر در شیوه‌های مشارکت در بستر تحولات اجتماعی معاصر است.

پیشینه تجربی

مفهوم سبک زندگی نخستین بار توسط ماکس وبر (۱۹۲۲) برای تمایز میان طبقات اجتماعی به کار گرفته شد، اما در دهه‌های اخیر، این مفهوم در حوزه‌های جامعه‌شناسی فرهنگی و مطالعات سیاسی معنای گسترده‌تری یافته است (Chaney, 1996; Giddens, 1991). در دیدگاه گیدنز، سبک زندگی نه تنها به ترجیحات مصرفی بلکه به سازوکارهای هویتی در جامعه مدرن متأخر اشاره دارد که افراد در آن، هویت خود را به طور بازاندیشانه و از خلال انتخاب‌ها شکل می‌دهند (Giddens, 1991). پیرو همین نگاه، سبک زندگی به مثابه شکلی از کنش سیاسی نیز دیده شده است، به‌ویژه زمانی که انتخاب‌های فردی و فرهنگی حامل معناهای ارزشی و اعتراضی نسبت به نظم موجود باشند (Bennett, 1998; Micheletti, 2003).

در مطالعات جدیدتر، مفهومی تحت عنوان «سیاست سبک زندگی»^۳ رایج شده است که به اشکال نوین و غیرنهادی مشارکت سیاسی اشاره دارد؛ اشکالی که از خلال انتخاب‌های زیست‌روزمره چون مصرف اخلاقی، تغذیه گیاه‌خواری، زندگی داوطلبانه ساده، یا کنش‌های زیست‌محیطی بروز می‌یابند (Haenfler, Johnson & Jones, 2012; Bennett et al., 2009). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که این کنش‌ها به‌ویژه در میان جوانان طبقه متوسط شهری رایج هستند و گاه جایگزین مشارکت‌های نهادی مانند رأی‌دادن یا عضویت در احزاب می‌شوند (Dalton, 2004; Inglehart & Welzel, 2005).

ادبیات کلاسیک مشارکت سیاسی، مشارکت را عمدتاً در قالب‌های نهادی مانند مشارکت انتخاباتی، تماس با نهادهای رسمی و عضویت در احزاب می‌دید (Verba, Schlozman & Brady, 1995). اما از دهه ۱۹۹۰ به بعد، ادبیات جدیدتری مطرح شد که بر مشارکت غیرنهادی یا غیراستاندارد تأکید داشت؛ همچون کنش‌های اعتراضی، فعالیت‌های شبکه‌ای، مصرف سیاسی و سایر اشکال

1. Political Opportunity Structure (POS)

2. Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren

3. Lifestyle politics

مشارکت دیجیتال و فرهنگی (Norris, 2002; Micheletti & Stolle, 2007). این تغییر الگوها، برآمده از عواملی همچون فردگرایی، جهانی‌شدن، بحران نهادها و رشد شبکه‌های اجتماعی آنلاین است (Loader, Vromen & Xenos, 2014).

مفهوم ساختار فرصت‌های سیاسی (POS) که توسط تارو^۱ (۱۹۹۸) و مک‌آدام و همکاران^۲ (۱۹۹۶) معرفی گردیده، به شرایط نهادی، حقوقی و فرهنگی اشاره دارد که کنش سیاسی را تسهیل یا محدود می‌کنند. ارتباط میان سبک زندگی سیاسی و ساختار فرصت سیاسی موضوع مطالعات متعددی بوده است. برخی مطالعات نشان می‌دهند که هنگامی که فضاهای نهادی بسته و ناکارآمد باشند، کنشگران سبک زندگی به کنش‌های فردی و فرهنگی روی می‌آورند (Crossley, 2003; Diani & McAdam, 2003). مطالعه موردی دی مور، مارین و هوگه^۳ (۲۰۱۳) در بلژیک، نشان می‌دهد که حتی در دموکراسی‌های تثبیت شده، بخشی از فعالان سیاسی از نهادهای رسمی روی گردان شده و به کنش‌های مبتنی بر سبک زندگی روی می‌آورند؛ آن‌ها سیاست را به‌مثابه شیوه‌ای از زندگی می‌فهمند نه امری صرفاً نهادی.

یکی از محورهای مهم در ادبیات جدید، تمایز و گاه تقابل میان مشارکت فردی / غیرنهادی و مشارکت نهادی است. به‌عنوان مثال، میچلتی و استوله^۴ (۲۰۰۷) نشان می‌دهند که مصرف سیاسی ممکن است مکمل یا جایگزین مشارکت‌های نهادی باشد، بسته به شرایط اجتماعی و زمینه‌های فرهنگی که ایجاد می‌گردد. همچنین بنگ^۵ (۲۰۱۰) با مفهوم «شهروند روزمره فعال»^۶ بر اشکال مشارکت تأکید می‌کند که نه در حوزه عمومی، بلکه در ساحت زندگی شخصی و سبک زندگی ظاهر می‌شوند.

ملاحظات نظری

۱. سیاست سبک زندگی: "سیاست سبک زندگی" مفهومی است که در واکنش به دگرگونی‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دوران مدرن و پسامدرن شکل گرفته است. این مفهوم به کنش‌هایی اشاره دارد که افراد از طریق انتخاب‌های روزمره خود، همچون نوع مصرف، تغذیه، پوشاک، حمل‌ونقل، یا حتی الگوی سکونت، دست به ابراز هویت، ارزش‌ها و نگرش‌های سیاسی و اجتماعی می‌زنند. آنتونی گیدنز (۱۹۹۱) در اثر خود، «مدرنیته و هویت شخصی»، نخستین بار به سبک زندگی به‌عنوان پروژه‌ای بازتابی اشاره کرد که در آن فرد در بستر ساختارهای اجتماعی در حال تغییر، ناگزیر است هویت خود را پیوسته بازسازی کند. از منظر گیدنز، سبک زندگی در دنیای مدرن صرفاً انتخابی سلیقه‌ای نیست، بلکه کنشی اجتماعی و سیاسی است که در دل آن، افراد با ساختارها و نهادهای رسمی وارد تعامل یا تقابل می‌شوند. از این منظر، سیاست سبک زندگی عبارت است از «سیاسی‌شدن انتخاب‌های زندگی روزمره». انتخاب‌هایی که در ظاهر فردی‌اند اما از خلال آن‌ها کنشگران ارزش‌ها و ترجیحات خود را نسبت به مسائل کلان مانند عدالت اجتماعی، تغییرات اقلیمی، حقوق حیوانات یا سرمایه‌داری جهانی ابراز می‌دارند (Giddens, 1991; Micheletti, 2003). سیاست سبک زندگی در تضاد با مشارکت سیاسی نهادی، از طریق ابزارهایی چون رأی‌دادن یا عضویت حزبی نیست، بلکه بیشتر در قالب «بیان نمادین» و «مقاومت فرهنگی»

1. Tarrow

2. McAdam et al

3. De Moor, Marien & Hooghe

4. Micheletti & Stolle

5. Bang

6. Everyday Maker

نمود می‌یابد. برای نمونه، وقتی فردی تصمیم می‌گیرد محصولات محلی و ارگانیک مصرف کند یا از خرید کالاهای شرکت‌هایی که از نیروی کار کودک استفاده می‌کنند اجتناب ورزد، عملاً در حال مشارکت در سیاستی است که اخلاق مصرف را به میدان کنش سیاسی وارد می‌کند (Micheletti & Stolle, 2011). برخلاف تحلیل‌های کلاسیک از سیاست، که آن را در بستر نهادهای دولتی و مشارکت رسمی تعریف می‌کردند، دیدگاه‌های متأخر در جامعه‌شناسی سیاسی و مطالعات فرهنگی، به سیاست در مقام تجربه‌ای زیسته و چندلایه توجه کرده‌اند. در این چارچوب، سیاست سبک زندگی نه تنها در حوزه خصوصی، بلکه به‌عنوان عرصه‌ای عمومی برای بازتعریف قدرت، نظم اجتماعی و مقاومت در برابر هژمونی عمل می‌کند (Haenfler, Johnson, & Jones, 2012). در نهایت، مفهوم سیاست سبک زندگی را می‌توان در امتداد تحول پارادایم‌های کنش سیاسی دانست که در آن، مرز میان فرد و اجتماع، میان عرصه خصوصی و عمومی، و میان کنش‌گری فردی و نهادی روزبه‌روز مبهم‌تر می‌شود. افراد با ابزارهایی غیرسنتی و غیرنهادی، همانند مصرف اخلاقی، تغذیه گیاه‌محور، مد پایدار، یا فعالیت در شبکه‌های اجتماعی دیجیتال، به کنشگرانی در صحنه سیاست اجتماعی و فرهنگی بدل می‌شوند.

سیاست سبک زندگی نه تنها بازتابی از نگرش‌ها و ترجیحات فردی است، بلکه در بسیاری از موارد به‌عنوان ابزاری برای ایجاد تغییر اجتماعی ایفای نقش می‌کند. این نوع سیاست‌ورزی، برخلاف شکل‌های کلاسیک تغییر که معمولاً بر اقدامات جمعی، سازمان‌دهی سیاسی و مداخلات نهادی تمرکز داشتند، از دل تجربه‌های زیسته و انتخاب‌های روزمره کنشگران برمی‌خیزد. در رویکردهای جدید به سیاست، به‌ویژه آنچه در مطالعات جنبش‌های سبک زندگی^۱ طرح شده، تأکید می‌شود که بسیاری از کنشگران اجتماعی دیگر نه از مسیر اعتراضات گسترده خیابانی یا تغییرات ساختاری، بلکه از طریق «تغییر در شیوه زیست»، به دنبال تأثیرگذاری بر وضعیت اجتماعی هستند (Haenfler, Johnson, & Jones, 2012). در این نگاه، زندگی روزمره خود به میدان مقاومت، اعتراض یا بازسازی ارزش‌های اجتماعی بدل می‌شود. بسیاری از جنبش‌های نوظهور در دهه‌های اخیر نظیر جنبش تغذیه گیاه‌خواری، مصرف آگاهانه، زندگی ساده، خودکفایی محلی، کاهش زباله، یا مد پایدار در واقع نوعی بازتعریف از سیاست‌اند؛ چرا که کنشگران این حوزه‌ها با اصلاح کنش‌های روزمره خود در تلاش‌اند "روال‌های نهادینه‌شده تولید، مصرف و تعامل اجتماعی" را به چالش بکشند (Micheletti & Stolle, 2012). در این میان، استفاده آگاهانه از مصرف به‌عنوان ابزار کنش سیاسی نقش برجسته‌ای یافته است. "مصرف سیاسی"^۲، یکی از برجسته‌ترین جلوه‌های سیاست سبک زندگی است که در آن افراد از طریق انتخاب یا تحریم کالاها و برندها، موضع‌گیری سیاسی یا اخلاقی خود را ابراز می‌کنند (Stolle & Hooghe, 2011). این کنش‌ها، گرچه ظاهراً فردی و روزمره‌اند، اما می‌توانند در بسترهای گسترده‌تر، به تغییر در الگوهای تولید، فرهنگ مصرف و گفتمان‌های اجتماعی منجر شوند. از منظر جامعه‌شناسی، سیاست سبک زندگی از طریق ایجاد شکاف‌های فرهنگی در ساختار مسلط، و از طریق گسترش سبک‌های بدیل زیستن، نوعی بازاندیشی در نظم اجتماعی مسلط را ممکن می‌سازد. کنشگرانی که سبک زندگی خود را در تضاد با گفتمان غالب تعریف می‌کنند، نه تنها در حال ابراز هویت شخصی هستند، بلکه ارزش‌هایی چون پایداری زیست‌محیطی، عدالت اجتماعی یا مسئولیت‌پذیری اخلاقی را در عرصه عمومی بازنمایی می‌کنند (Graziano & Forno, 2012). از این‌رو، سیاست سبک زندگی را نمی‌توان امری فردی، حاشیه‌ای یا صرفاً فرهنگی دانست. بلکه این سیاست‌ها، واجد پتانسیل برهم‌زدن نظم مسلط، تولید بدیل‌های اجتماعی و مشارکت در تغییر تدریجی ساختارها از پایین هستند. همان‌گونه که میشل میچلتی^۳

1. Lifestyle Movements

2. Political Consumerism

3. Michele Micheletti

(۲۰۰۳) نشان می‌دهد، سبک زندگی کنشگران جدید نه تنها پیام سیاسی دارد، بلکه قابلیت خلق «زیرساخت‌های اجتماعی بدیل» را نیز داراست.

سیاست سبک زندگی را می‌توان گونه‌ای نوین از مشارکت سیاسی دانست که در آن کنش سیاسی نه از مسیرهای رسمی، بلکه از طریق انتخاب‌های روزمره، نمادین و فرهنگی بروز می‌یابد. برخلاف الگوهای کلاسیک مشارکت سیاسی که بر مفاهیمی همچون رأی‌دادن، عضویت حزبی یا مشارکت در نهادهای نمایندگی تأکید داشتند، سیاست سبک زندگی با گسست از این الگوها، از دل تغییرات فرهنگی، فردگرایی پسامدرن، و تحول در درک افراد از سیاست سر برآورده است (Dalton, 2008). در این نوع سیاست‌ورزی، مرزهای میان فردیت و سیاست کمرنگ می‌شود و تجربه زیسته فرد به عرصه کنشگری اجتماعی و سیاسی تبدیل می‌شود. افراد با مصرف اخلاقی، تغذیه پایدار، پوشاک سازگار با محیط‌زیست، اجتناب از کالاهای سرمایه‌داری جهانی، یا مشارکت در پروژه‌های اجتماعی محلی، به گونه‌ای مشارکت می‌کنند که نه لزوماً در قالب نهادهای سیاسی رسمی، بلکه در عرصه‌های پراکنده و غیررسمی تحقق می‌یابد (Micheletti & Stolle, 2012). همچنین، در این الگو، مشارکت نه از سر وظیفه مدنی، بلکه بیشتر به مثابه بیان هویت یا تأکید بر سبک خاصی از زیستن درک می‌شود. از این رو، سیاست سبک زندگی در پیوند مستقیم با «شخصی‌سازی سیاست» قرار می‌گیرد. همان‌گونه که پپا نوریس^۲ و راسل دالتون^۳ بیان کرده‌اند، در دموکراسی‌های متأخر، اشکال سنتی مشارکت جای خود را به الگوهایی داده‌اند که بیشتر بر بیان خود، خلاقیت فردی و سبک‌های خاص مشارکت استوارند (Dalton, 2008).

از منظری دیگر، سیاست سبک زندگی را می‌توان در دیدگاه آلبرت هیرشمن (۱۹۷۰) نیز تحلیل کرد. در اینجا، کنشگران سبک زندگی با بیان صدا از طریق انتخاب‌های زیستی خود، ناراضی بودن از ساختارهای سیاسی یا اقتصادی موجود را ابراز می‌دارند؛ بی‌آن‌که الزاماً وارد فضای منازعه‌ای یا اعتراض مستقیم شوند. سبک زندگی، در واقع، ظرفیتی برای ابراز ناراضی در شکل نرم‌تر و روزمره‌تر آن فراهم می‌کند. همچنین، مطالعات اخیر در حوزه مشارکت دموکراتیک نشان می‌دهند که سیاست سبک زندگی از ظرفیت ایجاد سرمایه اجتماعی نیز برخوردار است؛ زیرا حول ارزش‌های مشترک و شبکه‌های حمایتی (مثلاً کشاورزی جامعه‌محور، تعاونی‌های مصرف، بازارهای محلی یا شبکه‌های آنلاین حامی عدالت اجتماعی) شکل می‌گیرد. این‌گونه مشارکت، ممکن است به تدریج بنیان شکل‌گیری نهادهای مشارکت بدیل یا حتی سیاست‌گذاری عمومی را فراهم کند (de Moor et al., 2013). به‌طور کلی، سیاست سبک زندگی را می‌توان مشارکتی فراتر از دولت دانست؛ مشارکتی که در دل زندگی روزمره شکل می‌گیرد، بر پایه ارزش‌های اخلاقی یا زیست‌محیطی استوار است، و کنشگر آن لزوماً نه شهروند کلاسیک، بلکه فردی بازنديش، انتخاب‌گر و گاه فردگرایی پسامدرن است.

۲. ساختار فرصت‌های سیاسی: اگر زمینه نهادی و قانونی برای جذب کنش‌های سبک زندگی در سیاست رسمی وجود داشته باشد، احتمال بیشتری دارد که مشارکت نهادی صورت گیرد. بالعکس، در محیط‌های بسته، کنش‌ها به سطح زیستی و اعتراضی محدود می‌مانند (Tarrow, 1996). تجربه موفق یا ناکام از تعامل با دولت، می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در مسیر آینده کنشگران داشته باشد. در نهایت، سبک زندگی نه صرفاً یک موضوع فردی، بلکه مفصل‌بندی کلیدی میان سیاست رسمی و سیاست زیسته است. این سبک می‌تواند به‌عنوان نقطه ورود به مشارکت غیرنهادی باقی بماند یا در شرایط خاص به مشارکت رسمی و ساختارمند گذار یابد.

1. Personalization of Politics

2. Pippa Norris

3. Russell Dalton

نظریه «ساختار فرصت‌های سیاسی» یکی از رویکردهای کلیدی در تحلیل جنبش‌های اجتماعی و رفتارهای سیاسی غیرنهادی است. براساس این نظریه، تصمیم افراد یا گروه‌ها برای مشارکت سیاسی (رسمی یا غیررسمی)، به میزان زیادی وابسته به درک آن‌ها از فرصت‌ها و محدودیت‌هایی است که محیط سیاسی و نهادی فراهم می‌آورد. این چارچوب نظری کمک می‌کند تا درک کنیم چگونه سیاست‌های سبک زندگی در بسترهای مختلف نهادی، مسیرهای متفاوتی از کنشگری را به خود می‌گیرند (Tarrow, 1996).

در نظریه ساختار فرصت‌های سیاسی، عوامل متعددی به‌عنوان مؤلفه‌های ساختاری تعیین‌کننده در نظر گرفته می‌شوند؛ از جمله: (۱) درجه باز بودن سیستم سیاسی به مطالبه‌های جدید؛ (۲) وجود متحدان درون نظام؛ (۳) سطح سرکوب یا مدارای دولت نسبت به کنشگران غیررسمی؛ (۴) ثبات یا بحران در ائتلاف‌های قدرت. این عناصر، به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم بر نوع، شدت و قالب کنش‌های سبک زندگی تأثیر می‌گذارند. به‌طور مثال، اگر در یک نظام سیاسی، سیاست‌های زیست‌محیطی رسمی از سوی دولت دنبال شود، ممکن است کنشگران سبک زندگی، جذب مشارکت نهادی شوند. اما اگر ساختار سیاسی بسته، سرکوب‌گر یا بی‌اعتنا به خواسته‌های این گروه باشد، آنان ترجیح می‌دهند از مسیرهای غیررسمی، از جمله تغییر در مصرف، کنش اعتراضی سبک، یا ساختن فضاهاى خودگردان وارد عمل شوند (de Moor et al., 2013). براساس رویکرد ساختار فرصت‌های سیاسی، سیاست سبک زندگی را نمی‌توان صرفاً محصول انتخاب‌های فردی یا ترجیحات فرهنگی دانست. بلکه این سیاست‌ها در تعامل با ساختارهای نهادی شکل می‌گیرند. اگر ساختار فرصت‌ها باز باشد، ممکن است کنشگر سبک زندگی به تدریج از سطح تغییر فردی به سطح مداخله در سیاست‌گذاری عبور کند. اما در غیاب این فرصت‌ها، کنش‌های سبک زندگی ممکن است در سطح فردی یا شبکه‌ای باقی بمانند (Tilly & Tarrow, 2015). برای مثال، در مطالعه موردی بلژیک، مشاهده می‌شود که نهادهای محلی و شوراهای شهری نسبت به ابتکارات سبک زندگی زیست‌محور (مانند کشاورزی شهری یا بازارهای محلی) نوعی مدارای فعال دارند. همین امر باعث شده است که به‌عنوان مثال کنشگران سبک زندگی در بلژیک بتوانند وارد تعامل مثبت با دولت محلی شوند و از مسیرهای نیمه‌رسمی مشارکت سیاسی بهره ببرند.

ساختار فرصت‌های سیاسی نه تنها می‌تواند کنش سبک زندگی را تسهیل کند، بلکه گاهی آن را محدود نیز می‌کند. برای مثال، نظام‌هایی که با اقتصاد نئولیبرال هم‌پیوندند، گرچه در ظاهر باز و آزاد هستند، اما از طریق «بازارمحور ساختن سیاست»، سبک‌های بدیل زندگی را به حاشیه می‌رانند. در چنین ساختارهایی، کنشگران سبک زندگی ممکن است مجبور شوند به شیوه‌های خودسازمان‌یافته، مقاومتی و حتی نهیلیستی روی بیاورند (Forno & Graziano, 2014). یکی از کاربردهای کلیدی نظریه ساختار فرصت‌های سیاسی در پژوهش حاضر، تبیین این مسئله است که چرا برخی فعالان سبک زندگی مسیر مشارکت نهادی را در پیش می‌گیرند، در حالی که برخی دیگر به کنش فردی و غیرنهادی بسنده می‌کنند. به بیان دیگر، ساختار فرصت‌های سیاسی نقشی واسطه ایفا می‌کند؛ یعنی رابطه میان ارزش‌های فردی، سبک زندگی و انتخاب نوع مشارکت، تحت تأثیر فرصت‌ها و محدودیت‌های نهادی بازتعریف می‌شود. در مجموع، چارچوب ساختار فرصت‌های سیاسی ابزار نظری مهمی برای درک «زمینه‌مندی» کنش‌های سبک زندگی فراهم می‌آورد؛ به ما نشان می‌دهد که سبک زندگی تنها در انتخاب فردی ریشه ندارد، بلکه در شرایط نهادی و سیاسی خاصی شکوفا می‌شود.

روش و داده‌ها

پژوهش حاضر بخشی از ادبیات نظری رساله‌های سبک زندگی است که با رویکردی نظری و با هدف تبیین مفهومی سیاست‌های سبک زندگی و بررسی نقش آن‌ها در تحول الگوهای مشارکت اجتماعی - سیاسی انجام شده است. داده‌های پژوهش حاضر مبتنی بر تحلیل ثانویه منابع علمی منتشرشده از جمله مقالات پژوهشی و گزارش‌های مستند مرتبط با سازمان VELT در بلژیک می‌باشد. برای این منظور، در مرحله نخست با بهره‌گیری از شیوه مرور نظام‌مند ادبیات نظری مورد نظر، مفاهیمی مانند سبک زندگی، جنبش‌های سبک زندگی، مشارکت سیاسی، مصرف‌گرایی سیاسی و ساختار فرصت‌های سیاسی، گردآوری و تحلیل گردید. سپس، براساس منابع منتشرشده، تجربه سازمان VELT به‌عنوان نمونه‌ای معتبر از کنش «سبک زندگی» در اروپا (کشور بلژیک) مورد بررسی قرار گرفت. هدف از این تلاش علمی، ارائه الگویی تحلیلی از چگونگی تأثیر سبک زندگی بر شکل‌گیری مسیرهای مشارکت سیاسی (نهادی و غیرنهادی) است. در این مقاله، هیچ‌گونه گردآوری داده میدانی صورت نگرفته و مطالعه موردی صرفاً بر پایه اسناد و متون علمی معتبر انجام شده است.

یافته‌های پژوهش

این مقاله با تمرکز بر مطالعه موردی یک سازمان کنشگر در بلژیک (شبکه‌ای متشکل از فعالان محیط زیستی، مصرف‌گرایان اخلاق مدار و داوطلبان تغییر سبک زندگی)، چارچوبی نظری برای فهم سیاست‌های سبک زندگی به‌عنوان اشکال نوین مشارکت ارائه می‌دهد. دستاوردهای نظری این پژوهش را می‌توان در سه محور اصلی خلاصه کرد:

الف) سیاست‌های سبک زندگی به‌مثابه کنش سیاسی غیرنهادی: مطالعه موردی نشان داده که فعالان سازمان مورد بررسی، از طریق تغییرات در مصرف، تغذیه، حمل‌ونقل، و شیوه زیستن روزمره، در حال خلق فضاهایی برای کنش سیاسی هستند که ریشه در تغییرات فردی دارند، اما حامل پیام‌های اجتماعی و اعتراضی نیز هستند. چنین رفتارهایی در نگاه نخست «فردی» به نظر می‌رسند، اما در بستر شبکه‌های کنشگری، بُعد جمعی و انتقادی می‌یابند.

ب) ساختار فرصت‌های سیاسی و تعامل با نهادهای رسمی: یافته‌های مطالعه انجام شده در بلژیک نشان داده‌اند که نوع تعامل این کنشگران با دولت، متأثر از درک آن‌ها از ساختار فرصت‌های سیاسی (POS) است. در مواردی که نهادهای سیاسی بازتر و پاسخگوتر هستند، فعالان تمایل بیشتری به همکاری نهادی و فشار سیاسی مستقیم دارند؛ اما در محیط‌هایی که نهادها ناکارآمد یا بی‌اعتماد تلقی می‌شوند، کنشگران به کناره‌گیری از نهادها و تمرکز بر تغییرات درون فردی و فرهنگی تمایل می‌یابند.

ج) بازتعریف مشارکت سیاسی از منظر سبک زندگی: مطالعه موردی مورد نظر نشان می‌دهد که «سبک زندگی»، تنها یک حوزه زیست شخصی نیست، بلکه به میدان مبارزه اجتماعی و ابراز هویت سیاسی بدل شده است. کنشگران از طریق رفتارهای سبک‌زندگی محور مانند خودتولیدی، خوردن غذاهای محلی و گیاهی، یا کاهش مصرف انرژی، در حال شکل‌دهی به هویت‌های جدید سیاسی‌اند که با ساختارهای رسمی فاصله دارند.

(۱) ویژگی‌های مشارکت سیاسی از طریق سیاست سبک زندگی

مشارکت سیاسی از طریق سیاست سبک زندگی دارای ویژگی‌هایی متمایز از مشارکت‌های نهادی، رسمی و متعارف است. این نوع مشارکت نه تنها در قالب‌های نوین و غیرسنتی رخ می‌دهد، بلکه بر بنیان‌های ارزشی، اخلاقی، و نمادین خاصی نیز استوار است. در این بخش، به مهم‌ترین ویژگی‌های این شکل از کنش سیاسی پرداخته می‌شود.

۱-۱. یکی از مشخصه‌های بارز مشارکت سبک زندگی، فردمحوری آن است. کنشگر در اینجا نه تنها به دنبال تغییر اجتماعی، بلکه در پی بیان خود، ارزش‌های شخصی و سبک خاصی از زیستن است. به تعبیر دالتون (۲۰۰۸)، این نوع مشارکت بیشتر مبتنی بر انتخاب است تا وظیفه مدنی و از همین رو، ریشه در منطق بازتابی هویت دارد (Dalton, 2008).

۲-۱. کنش سیاسی در قالب سیاست سبک زندگی، از عرصه عمومی و نهادی به زندگی روزمره انتقال می‌یابد. غذا خوردن، خرید کردن، پوشیدن لباس یا حمل‌ونقل در این نوع مشارکت، به ابزارهای ابراز سیاسی و اخلاقی تبدیل می‌شوند. در اینجا، سیاست دیگر صرفاً در عرصه نهاد دولت یا رقابت حزبی تعریف نمی‌شود، بلکه در «جزئیات زندگی روزمره» متبلور می‌گردد (Haenfler et al., 2012).

۳-۱. برخلاف مشارکت سیاسی سنتی که عمدتاً حول منافع اقتصادی یا منازعات قدرت شکل می‌گیرد، مشارکت سبک زندگی دارای بنیانی اخلاقی و ارزشی است. کنشگر نه فقط به دنبال دفاع از منافع شخصی، بلکه در پی عمل براساس باورهایی نظیر عدالت، پایداری، حقوق بشر یا حمایت از محیط زیست است (Micheletti, 2003). این وجه اخلاق‌محور، مشروعیت اجتماعی کنش را افزایش می‌دهد.

۴-۱. مشارکت سبک زندگی غالباً در قالب شبکه‌های غیررسمی و پراکنده، نه نهادهای سلسله‌مراتبی، سازمان می‌یابد. این شبکه‌ها شامل بازارهای محلی، گروه‌های آنلاین، تعاونی‌های تولید و مصرف، جنبش‌های مجازی و فضاها اشتراکی جدید هستند. این مشارکت‌ها معمولاً فاقد رهبری رسمی، سلسله‌مراتب یا ساختارهای بوروکراتیک‌اند و از این رو، انعطاف‌پذیری و خودسازمان‌یابی بالایی دارند (Stolle & Hooghe, 2011).

۵-۱. مشارکت سبک زندگی، بیشتر از آن که معطوف به اثربخشی مستقیم باشد، معطوف به معنا و نمادسازی اجتماعی است. کنشگر با انتخاب خاصی از غذا، پوشاک، شیوه زندگی یا مصرف، نه تنها کنش می‌کند، بلکه پیام می‌فرستد؛ پیامی درباره نوع جامعه مطلوب، جهان‌بینی، یا ارزش‌های بدیل (Eliasoph, 2001). برخلاف مشارکت نهادی که در قالب‌های متمرکز و تصمیم‌گیری‌های کلان سیاسی تجلی می‌یابد، سیاست سبک زندگی معمولاً فاقد تأثیرات فوری و ساختاری است. با این حال، در طول زمان، از طریق تغییر در هنجارهای فرهنگی، عادت‌های مصرفی و فضاسازی رسانه‌ای، می‌تواند زمینه‌ساز دگرگونی‌های اجتماعی یا حتی سیاسی شود (Graziano & Forno, 2012). در مجموع، سیاست سبک زندگی در پی دموکراتیزه کردن سیاست، فراتر بردن آن از نهادهای رسمی، و نزدیک کردن آن به تجارب زیسته است. این نوع مشارکت، هرچند ممکن است از سوی ساختار رسمی نادیده گرفته شود، اما با گسترش فضاها بدیل، پویایی تازه‌ای به میدان سیاست در عصر شبکه‌ای و پسا‌سنتی می‌بخشد.

(۲) نقش سیاست سبک زندگی در جنبش‌های اجتماعی

تحول در شیوه‌های کنشگری سیاسی و اجتماعی، به‌ویژه در دهه‌های اخیر، نشان می‌دهد که مرز میان زندگی فردی و مشارکت جمعی به شدت تضعیف شده است. در این فرآیند، سیاست سبک زندگی نه تنها در سطح فردی معنا می‌یابد، بلکه به‌عنوان بنیانی هویتی و

عملیاتی برای جنبش‌های اجتماعی جدید نیز ایفای نقش می‌کند. این جنبش‌ها، که تحت عنوان «جنبش‌های سبک زندگی» از آن‌ها یاد می‌شود، از دل سبک‌های بدیل زندگی، مقاومت فرهنگی، و انتخاب‌های روزمره تغذیه می‌کنند (Haenfler, Johnson & Jones, 2012). در جنبش‌های اجتماعی جدید، مانند جنبش‌های محیط زیستی، صلح، فمینیسم سوم، دفاع از حقوق حیوانات، یا عدالت غذایی، سیاست سبک زندگی به‌عنوان هسته مفهومی و رفتاری کنشگری فردی و جمعی عمل می‌کند. افراد با اصلاح سبک زندگی خود از جمله تغذیه گیاه‌خواری، مصرف‌گرایی مسئولانه، خودکفایی محلی یا زندگی ساده، نه فقط به‌دنبال اخلاقی‌سازی فردی هستند، بلکه در حال مشارکت در فرایند تغییر هنجارها و ارزش‌های اجتماعی‌اند (Micheletti, 2003). در این جنبش‌ها، سبک زندگی ابزاری برای «مقاومت نرم» در برابر گفتمان‌های مسلط نظام اقتصادی و ساختارهای نابرابر اجتماعی است. این مقاومت، نه از طریق منازعه مستقیم، بلکه از طریق خودمختاری عملیاتی، بازتعریف نیازها، مصرف آگاهانه و بازسازی روابط اجتماعی صورت می‌گیرد (Graziano & Forno, 2012). پژوهش‌های مرتبط همچنین نشان داده‌اند که سیاست سبک زندگی در جنبش‌های اجتماعی دارای سه کارکرد کلیدی است.

۱-۲. کارکرد هویتی: سبک زندگی به کنشگران کمک می‌کند تا هویت خود را در نسبت با جامعه غالب بازتعریف کنند. به بیان دیگر، سبک زیست خاص، نوعی مرزبندی فرهنگی و نمادین ایجاد می‌کند که فرد را از هنجارهای غالب جامعه مصرف‌گرا یا بوروکراتیک متمایز می‌سازد. این هویت نه‌تنها شخصی، بلکه جمعی و اشتراکی است و در شکل‌گیری حس «ما» در جنبش‌ها بسیار کلیدی است (Melucci, 1996).

۲-۲. کارکرد بسیج‌کنندگی: سیاست سبک زندگی به‌عنوان نقطه‌ای برای بسیج افقی و شبکه‌ای عمل می‌کند. بسیاری از جنبش‌های نوین، به‌جای سازمان‌های سلسله‌مراتبی، بر پایه شبکه‌های اجتماعی غیررسمی و تجربیاتی که در زندگی روزمره شکل می‌گیرند، سازمان می‌یابند. سبک زندگی در اینجا به ابزار ایجاد پیوند میان کنشگران، تسهیم تجربیات و تولید احساس تعلق بدل می‌شود (Tarrow, 1996).

۳-۲. کارکرد سیاست‌گذاری از پایین: جنبش‌هایی که از بستر سیاست سبک زندگی برمی‌خیزند، اغلب با ایجاد زیرساخت‌های بدیل مانند تعاونی‌ها، پروژه‌های محلی کشاورزی، بازارهای بدون واسطه، فضاهای فرهنگی خودگردان و رسانه‌های مستقل، عملاً به نوعی سیاست‌گذاری اجتماعی از پایین دست می‌زنند. این جنبش‌ها نشان می‌دهند که سیاست سبک زندگی، تنها در سطح فردی باقی نمی‌ماند، بلکه می‌تواند به تولید نهادهای اجتماعی نوین نیز منجر شود (Forno & Graziano, 2014). در مجموع، سیاست سبک زندگی در جنبش‌های اجتماعی معاصر به‌مثابه پلی میان کنش فردی و دگرگونی ساختاری عمل می‌کند. این سیاست، کنشی پراکنده اما معنادار، غیرنهادی اما تأثیرگذار و زیسته اما راهبردی است که ظرفیت بازتعریف افق‌های کنشگری سیاسی را در دوران متأخر دارد.

۳. رابطه سبک زندگی با مشارکت غیرنهادی و نهادی

یکی از مهم‌ترین پرسش‌ها در تحلیل سیاست‌های سبک زندگی، چگونگی پیوند این سبک از کنشگری با انواع مشارکت سیاسی است. به‌طور خاص، این پرسش مطرح است که چرا برخی کنشگران سبک زندگی به مشارکت نهادی و دولت‌محور روی می‌آورند، در حالی که برخی دیگر در سطح فردی و غیرنهادی باقی می‌مانند. پاسخ به این پرسش، نیازمند درک تمایز نظری و تجربی میان این دو نوع مشارکت و همچنین شناسایی نقش واسط سبک زندگی در این تمایز است.

۱-۳. مشارکت نهادی و سیاست رسمی: مشارکت نهادی، که گاه به آن مشارکت رسمی یا سنتی نیز گفته می‌شود، شامل کنش‌هایی مانند رأی دادن، عضویت در احزاب سیاسی، مشارکت در انتخابات، حضور در شوراهای محلی یا تعامل با نهادهای دولتی است. این نوع مشارکت، معمولاً در چارچوب نهادهای مستقر و ساختارهای رسمی سیاسی تعریف می‌شود و اغلب تابع قواعد قانونی و رویه‌های بروکراتیک است (Dalton, 2008). در بسیاری از جوامع، بخشی از کنشگران سبک زندگی به‌ویژه آنانی که به لحاظ طبقاتی، سرمایه فرهنگی بالاتری دارند یا از قدرت شبکه‌ای بیشتری برخوردارند، تلاش می‌کنند سبک زندگی خود را از طریق مشارکت در فرآیندهای رسمی سیاست‌گذاری تثبیت کنند. برای مثال، برخی فعالان محیط‌زیست پس از دوره‌ای فعالیت داوطلبانه، جذب ساختارهای دولتی یا شوراهای مشورتی محلی می‌شوند (de Moor et al., 2013).

۲-۳. مشارکت غیرنهادی و سیاست زیسته: در مقابل، مشارکت غیرنهادی به کنش‌هایی اطلاق می‌شود که خارج از ساختارهای رسمی سیاسی شکل می‌گیرند و بیشتر مبتنی بر زندگی روزمره، شبکه‌های غیررسمی، اعتراضات خیابانی، فعالیت مجازی، خودسازمان‌دهی یا مصرف اخلاقی هستند. این مشارکت‌ها بیشتر به «سیاست‌های زیسته» نزدیک‌اند و به‌جای مشارکت در ساختار قدرت، از طریق بازتعریف تجربه زندگی، پیام سیاسی می‌فرستند (Haenfler et al., 2012). کنشگران سبک زندگی اغلب در این فضاها کنش‌ورزی می‌کنند، چرا که آن‌ها از نهادهای رسمی سیاست ناامیدند، یا گمان می‌برند که سبک کنشگری‌شان با منطق بوروکراتیک، رقابت حزبی یا تصمیم‌گیری بالا به پایین سازگار نیست. در این نوع مشارکت، استقلال، خودبیانگری، و کنترل بر شیوه کنش اهمیت بیشتری دارد تا تأثیرگذاری مستقیم بر سیاست‌گذاری (Stolle & Hooghe, 2011).

۳-۳. عوامل تعیین‌کننده تمایز میان دو مسیر: پژوهش‌ها نشان داده‌اند که عوامل مختلفی در تعیین اینکه یک کنشگر سبک زندگی به کدام نوع از مشارکت گرایش پیدا کند مؤثرند. این عوامل عبارت‌اند از: افرادی که اعتماد پایین‌تری به دولت یا احزاب دارند، احتمال بیشتری دارد که مشارکت غیرنهادی را برگزینند (Dalton, 2008). کنشگرانی که تحصیلات بالاتر و دسترسی به منابع اطلاعاتی دارند، می‌توانند در هر دو نوع مشارکت فعال باشند، اما به دلایل ارزشی ممکن است مسیر غیرنهادی را ترجیح دهند.

۴) سیاست‌های سبک زندگی و دگرگونی در افق دموکراتیک

تحولات دهه‌های اخیر در حوزه سیاست، فرهنگ و اجتماع، نشانه‌های آشکاری از تغییر در «افق دموکراتیک» جوامع به همراه داشته‌اند. دموکراسی، که زمانی در مشارکت نهادی، رقابت حزبی و حاکمیت اکثریت خلاصه می‌شد، اکنون با چالش‌هایی مواجه است که از سویی به کاهش اعتماد عمومی به نهادهای سنتی، و از سوی دیگر، به ظهور اشکال غیرسنتی مشارکت سیاسی انجامیده است. مطالعات انجام شده (Rothstein & Stolle, 2008; Rothstein & Eek, 2009; Kumlin & Rothstein, 2005) به نقل از یوسفوند، (۱۴۰۳) نشان می‌دهد که تعاملات روزمره شهروندان با نمایندگان دولت، مبنایی تجربی برای برداشت آنها از نهادهای مختلف دولت فراهم می‌کند. در این زمینه، سیاست‌های سبک زندگی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نموده‌های این دگرگونی قابل تحلیل‌اند.

۱-۴. بازتعریف دموکراسی از پایین: سیاست سبک زندگی برخلاف دموکراسی نمایندگی، مبتنی بر کنش مستقیم، فردی و روزمره است. در این شکل از سیاست‌ورزی، دموکراسی نه صرفاً به‌مثابه سازوکاری نهادی، بلکه به‌مثابه فضایی برای ابراز ارزش‌ها و اعمال مسئولیت اخلاقی فردی در زندگی روزمره درک می‌شود. این تحولات، دموکراسی را از قلمرو نهادها به عرصه زیست اجتماعی مردم

گسترش می‌دهند (Dalton, 2008; Eliasoph, 2001). هنگامی که به سیاست «کوچک» آن‌ها می‌رسد، سازندگان روزانه به هیچ وجه بی‌احساس نیستند (Norris, 2004; Norris et al. 2005; O'Toole et al., 2003a, 2003b). یکی از چالش‌های بزرگ امروز، مسأله چگونگی اهمیت دادن مؤسسات رسمی و مرتبط با روزمره‌سازان^۱ است. با این حال، عدم علاقه آن‌ها به سیاست «بزرگ» به این معنی نیست که آن‌ها هویت محلی محدودی دارند. آن‌ها معمولاً در سطح جهانی فکر می‌کنند اما می‌خواهند به صورت محلی عمل کنند. زیرا می‌خواهند کارها را خودشان انجام دهند، جایی که هستند، در شرایط خودشان و برای اهداف خودشان. برخلاف فعالان قدیمی مردمی، آن‌ها هیچ علاقه‌ای به تولید شکل جدیدی از نمایندگی در دموکراسی‌های صنعتی پیشرفته نشان نمی‌دهند (Dalton & Kuechler, 1990; Bang, 2010) و علاقه آن‌ها به سیاست حزبی حداقل است.

۲-۴. شخصی‌سازی و زیبایی‌شناسی سیاست: در شرایط پس‌ایدئولوژیک و فردگرایانه، بسیاری از کنشگران با شخصی‌سازی سیاست از طریق انتخاب سبک زندگی خود، در فرآیند دموکراتیک مشارکت می‌کنند. این روند به گفته گیدنز، به «سیاست سوم یا سیاست زندگی» منجر می‌شود؛ یعنی سیاستی که در آن تصمیمات اخلاقی روزمره جای تصمیمات ایدئولوژیک را می‌گیرد (Giddens, 1991). این امر، به ظهور نوعی سیاست زیبایی‌شناختی نیز منجر می‌شود که در آن «سبک»، «مصرف» و «فرم» نیز حاوی معناهای سیاسی‌اند.

۳-۴. از شهروندی نهادی به شهروندی فرهنگی: در این فرآیند، مفهوم شهروندی نیز بازتعریف می‌شود. دیگر صرفاً رأی‌دادن، پرداخت مالیات یا رعایت قانون نیست که یک فرد را شهروند فعال می‌سازد، بلکه زیستن به شیوه‌ای آگاهانه، اخلاقی و مسئولانه در قبال دیگران، محیط رزیست، و آینده مشترک مبنای شهروندی جدید است (Micheletti, 2003). این تحول، شکلی از «شهروندی فرهنگی» را شکل می‌دهد که در آن کنشگران سبک زندگی، از مسیر مصرف و سبک زندگی، به بازتعریف رابطه خود با دولت، جامعه و بازار می‌پردازند.

اگرچه سیاست سبک زندگی می‌تواند مشارکت دموکراتیک را از پایین تقویت کند، اما انتقاداتی نیز متوجه آن است. از جمله اینکه این سبک از سیاست، ممکن است فاقد جهت‌گیری جمعی، سازمان‌دهی پایدار و تأثیر ساختاری باشد؛ همچنین ممکن است به نوعی «سیاست زیباشناختی فردگرا» تنزل یابد که ظرفیت تحول اجتماعی محدودتری دارد (Haenfler et al., 2012). از سوی دیگر، برخی اشکال سیاست سبک زندگی ممکن است از سوی نظام‌های سرمایه‌داری جذب شده و به ابزارهای بازاری و برندسازی بدل شوند. در نتیجه، سیاست سبک زندگی نه تنها پیامدی از تحولات دموکراسی متأخر است، بلکه خود، محرک دگرگونی در تعریف و شیوه‌های تجربه دموکراسی است. با این نگاه، بررسی سبک زندگی کنشگران، معیاری برای فهم پویایی‌های دموکراسی معاصر به شمار می‌رود.

۵. مطالعه موردی: سازمان / انجمن باغبانی اکولوژیک در بلژیک

سازمان VELT در بلژیک نمونه‌ای گویا از پیوند میان سیاست سبک زندگی و الگوهای متنوع مشارکت اجتماعی-سیاسی است. این نمونه به روشنی نشان می‌دهد که سبک زندگی می‌تواند هم در سطح کنش فردی غیرنهادی و هم در سطح مشارکت نهادی و رسمی بروز یابد؛ و این دو سطح نه در تقابل، بلکه در تداوم و تعامل با یکدیگر قرار دارند. از یک سو، فعالانی که کنش خود را در قالب سبک زندگی پایدار، مصرف اخلاقی، و ایجاد شبکه‌های زیست محیطی محلی دنبال می‌کنند، نمایانگر ظرفیت سیاست سبک زندگی در بازسازی فرهنگ سیاسی از پایین هستند. این افراد، بدون ورود مستقیم به حوزه سیاست رسمی، در حال تولید معانی، هنجارها و

^۱. Everyday makers

ارزش‌هایی‌اند که به مرور می‌توانند بر ساختار اجتماعی و حتی سیاست‌گذاری تأثیر بگذارند (Haenfler et al., 2012). از سوی دیگر، تجربه VELT نشان می‌دهد که در شرایطی که ساختار فرصت‌های سیاسی باز و تسهیل‌گر باشد، کنشگران سبک زندگی می‌توانند از مسیرهای غیررسمی عبور کرده و به مشارکت در نهادهای تصمیم‌گیرنده محلی و حتی تأثیرگذاری بر سیاست‌گذاری محیط زیست دست یابند (de Moor et al., 2013). بدین ترتیب، سیاست سبک زندگی نه تنها شکل خاصی از مشارکت فرهنگی و اخلاقی است، بلکه در بستر نهادی مناسب، به مدلی مکمل و قابل توسعه از دموکراسی مشارکتی بدل می‌شود. مطالعه موردی VELT همچنین مؤید این فرضیه کلیدی پژوهش است که عوامل زمینه‌ای مانند سرمایه فرهنگی فعالان، وجود شبکه‌های اجتماعی حمایتی و اعتماد نسبی به دولت محلی، تعیین می‌کنند که کنشگران به کدام مسیر (نهادی یا غیرنهادی) گرایش یابند. به بیان دیگر، ساختار نهادی و سیاسی نه فقط زمینه‌ساز مشارکت است، بلکه جهت آن را نیز شکل می‌دهد (Tarrow, 1996). در نهایت، این مطالعه موردی نشان داد که سیاست سبک زندگی می‌تواند پلی میان سیاست زیسته و سیاست رسمی ایجاد کند؛ مشروط به آن که فضاهای نهادی پذیرای آن باشند. این یافته، به غنای نظری چارچوب مقاله و مدل پیشنهادی برای مشارکت سیاسی در عصر سبک زندگی کمک می‌کند.

سازمان VELT یک انجمن غیرانتفاعی و داوطلب‌محور در بلژیک است که از دهه ۱۹۷۰ تأسیس شده و در حوزه ترویج سبک زندگی پایدار، باغبانی ارگانیک، و حفاظت از محیط‌زیست فعالیت می‌کند. این سازمان نقش فعالی در توسعه کشاورزی شهری، آموزش مصرف پایدار، و شکل‌دهی به شبکه‌های محلی سبز ایفا می‌کند (de Moor et al., 2013). VELT در کنار فعالیت‌های آموزشی و اجتماعی، تلاش کرده است سبک زندگی پایدار را از سطح فردی به سطح مشارکت نهادی گسترش دهد و در تعامل با نهادهای دولتی محلی، پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری شهری ارائه کند (Micheletti & Stolle, 2011). مطابق گزارش‌های تحلیلی، اعضای VELT در دو مسیر کنشگری اصلی فعال هستند:

۱-۵. کنش فردی و غیرنهادی: بخش زیادی از اعضا سبک زندگی سبز را از طریق باغبانی ارگانیک، مصرف مواد غذایی محلی و فصلی، و کاهش زباله دنبال می‌کنند. این افراد با ایجاد شبکه‌های داوطلبانه، بدون حضور رسمی در ساختارهای سیاسی، ارزش‌های زیست‌محیطی را در سطوح خرد ترویج می‌دهند (Haenfler et al., 2012).

۲-۵. مشارکت نهادی: در سوی دیگر، بخشی از کنشگران سبک زندگی با شهرداری‌ها و نهادهای دولتی همکاری می‌کنند. پروژه‌هایی چون «غذا از مزرعه تا سفره» یا آموزش زیست‌محیطی در مدارس با مشارکت این فعالان و با حمایت دولت‌های محلی اجرا شده است (Graziano & Forno, 2012). این نوع از مشارکت، گذار از کنش فردی به سطح نهادی را نشان می‌دهد. مطالعات تطبیقی حاکی از آن است که ساختار فرصت‌های سیاسی در کشور بلژیک، به‌ویژه در سطح دولت‌های محلی، زمینه‌ای نسبتاً باز و مداراگرانه برای مشارکت فعالان سبک زندگی فراهم کرده است (de Moor et al., 2013). حمایت قانونی از ابتکارات زیست‌محیطی، امکان تأسیس تعاونی‌های محلی و دسترسی به منابع عمومی از جمله عواملی هستند که مشارکت نهادی را تسهیل می‌کنند (Micheletti, 2003).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، در واقع تحلیل چگونگی تأثیر سیاست‌های سبک زندگی بر تحول در الگوهای مشارکت اجتماعی - سیاسی و تبیین عوامل زمینه‌ساز تمایز میان دو مسیر کنشگری کنش فردی و غیرنهادی در برابر مشارکت نهادی و دولت‌محور بود. این مطالعه با تکیه بر چارچوب نظری «ساختار فرصت‌های سیاسی» و از طریق بررسی یک مطالعه موردی از تجربه‌های مشارکتی در بلژیک، به دنبال فهم پیوند میان سبک زندگی، انتخاب‌های کنشگران، و تغییر در شیوه‌های مشارکت در بستر تحولات اجتماعی معاصر است.

مطالعه موردی سازمان یادشده در بلژیک نشان داد که سیاست‌های سبک زندگی، نه فقط ابزاری برای تغییرات شخصی، بلکه اشکالی از کنش سیاسی جایگزین‌اند. سازمان مورد نظر، که هدفش تغییرات زیست محیطی از طریق سبک زندگی است، فضای بینابینی میان کنش فردی و کنش نهادی ایجاد کرده است. برخی از اعضای آن در فرایندهای مشورتی محلی مشارکت می‌کنند، در حالی که دیگران بر تغییرات فردی به عنوان راه مقاومت غیرمستقیم علیه نظام مصرف‌گرایی و سیاست‌زدایی تمرکز دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که مشارکت سبک‌زندگی محور می‌تواند هم نقش انتقادی و هم نقش مکمل نسبت به مشارکت نهادی ایفا کند. برای مثال، برخی از کنشگران این شبکه از مشارکت سیاسی صرف نظر نکرده‌اند، بلکه تلاش دارند از طریق کنش‌های روزمره و سبک زندگی، سیاست رسمی را به چالش بکشند یا جهت دهند. به عبارت دیگر، سبک زندگی به ابزاری برای «سیاست از پایین» بدل شده است. در نهایت، مقاله بر آن است که برای فهم مشارکت در جوامع کنونی، باید به فراتر از مفاهیم کلاسیک رأی‌دهی و عضویت حزبی نگریست و سیاست‌ورزی سبک‌زندگی محور را به رسمیت شناخت؛ سیاستی که در دل زندگی روزمره، مصرف، و انتخاب‌های فردی ریشه دارد، اما پیامدهایی سیاسی و جمعی دارد.

با توجه به ضرورت بازنگری در مفهوم مشارکت سیاسی در پژوهش‌های علوم اجتماعی و رشد کنش‌های سبک‌زندگی محور، پیشنهاد می‌شود شاخص‌ها و سنجه‌های مشارکت سیاسی در مطالعات آینده بازتعریف شوند. پژوهشگران باید به اشکال نوین مشارکت مانند مصرف مسئولانه، تغییرات داوطلبانه در سبک زندگی و مشارکت در شبکه‌های غیررسمی کنش توجه کنند. در این رابطه انجام مطالعات تطبیقی میان بافتی سیاسی و فرهنگی متفاوت پیشنهاد می‌شود. همچنین انجام مطالعات مشابه با این پژوهش براساس ساختارهای فرصت سیاسی می‌تواند مشخص نماید چگونه این ساختارها بر انتخاب میان کنش نهادی و کنش فردی اثر می‌گذارند. علاوه بر این، تحلیل میان‌رشته‌ای سبک زندگی به مثابه «سیاست»، ترکیب رویکردهای جامعه‌شناسی فرهنگی، نظریه‌های کنش، و نظریه‌های سیاست‌گذاری می‌تواند فهم جامع‌تری از پدیده «سبک زندگی» به عنوان سیاست اجتماعی ارائه دهد. برای نمونه، تحلیل نظریه‌های هویت، سرمایه فرهنگی و سرمایه نمادین در کنار نظریه‌های سیاست‌گذاری محلی، می‌تواند فهم دقیق‌تری از تمایلات کنشگران فراهم کند.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته جامعه‌شناسی سیاسی است که در دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران انجام شده است. نویسندگان مقاله مراتب قدردانی خود را از اعضای هیأت داوران و کلیه صاحب‌نظرانی که با ارائه نقدها و پیشنهادهای سازنده خود در ارتقای کیفیت علمی این پژوهش نقش داشته‌اند، ابراز می‌دارند.

منابع

- یوسفوند، سامان. (۱۴۰۳). زمینه‌های کاهش اعتماد نهادی به حکمرانی شهری در دو دهه اخیر (مورد مطالعه: شهر تهران). *تداوم و تغییر اجتماعی*، ۲۳(۲)، ۴۳۷-۴۶۶. <https://doi.org/10.22034/jscc.2025.22044.1154>
- Bang, H. (2010). Everyday makers and expert citizens: Active participants in the search for a new governance. In J. Fenwick & J. Newman (Eds.), *Public Management in the Postmodern Era: Challenges and Prospects* (pp. 163-192). Edward Elgar Publishing.
- Bennett, T., Savage, M., Silva, E., Warde, A., Gayo-Cal, M., & Wright, D. (2009). *Culture, class, distinction*. Routledge.
- Bennett, W. L. (1998). The uncivic culture: Communication, identity, and the rise of lifestyle politics. *Political Science and Politics*, 31(4), 741-761. <https://doi.org/10.2307/420711>
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., & Stokes, D. E. (1960). *The American voter*. John Wiley.
- Chaney, D. (1996). *Lifestyles*. Routledge.
- Crossley, N. (2003). From reproduction to transformation: Social movement fields and the radical habitus. *Theory, Culture & Society*, 20(6), 42-68. <https://doi.org/10.1177/0263276403206003>
- Dalton, R. J. (2004). *Democratic challenges, democratic choices: The erosion of political support in advanced industrial democracies*. Oxford University Press.
- Dalton, R. J. (2008). *Citizen politics: Public opinion and political parties in advanced industrial democracies* (5th ed.). CQ Press.
- Dalton, R. J., & Kuechler, M. (Eds.). (1990). *Challenging the political order: New social and political movements in western democracies*. Polity Press.
- de Moor, J., Marien, S., & Hooghe, M. (2013, September 16-27). *Linking lifestyle politics and state-oriented action: A mixed-methods inquiry into forms of engagement among lifestyle activists in a Belgian environmental movement* [Paper presentation]. ECPR Summer School on Methods for the Study of Participation and Mobilization, Florence, Italy. <https://lirias.kuleuven.be/1861925>
- Diani, M., & McAdam, D. (Eds.). (2003). *Social movements and networks: Relational approaches to collective action*. Oxford University Press.
- Eliasoph, N. (2001). Digging in: Why do volunteers volunteer? *American Sociological Review*, 66(3), 339-361. <https://doi.org/10.2307/3088886>
- Forno, F., & Graziano, P. R. (2014). Political consumerism: The role of political ideology in consumer behavior. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 121-133. <https://doi.org/10.1177/0002716214521551>

- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Graziano, P. R., & Forno, F. (2012). Political consumerism and new forms of political participation: The "politicization of everyday life". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 121-133. <https://doi.org/10.1177/0002716212454834>
- Haenfler, R., Johnson, B., & Jones, T. (2012). Lifestyle movements: The rise of prefigurative politics. *Social Movement Studies*, 11(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/14742837.2012.640535>
- Hirschman, A. O. (1970). *Exit, voice, and loyalty: Responses to decline in firms, organizations, and states*. Harvard University Press.
- Hooghe, M. (2014). Defining political participation: How to pinpoint an elusive target? *Acta Politica*, 49(3), 338-341. <http://doi.org/10.1057/ap.2014.7>
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence*. Cambridge University Press.
- Kumlin, S., & Rothstein, B. (2005). Making and breaking social capital: The impact of welfare-state institutions. *Comparative Political Studies*, 38(4), 339-365. <https://doi.org/10.1177/0010414004273203>
- Loader, B. D., Vromen, A., & Xenos, M. A. (2014). The networked young citizen: Social media, political participation and civic engagement. *Information, Communication & Society*, 17(2), 143-150. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2013.871571>
- McAdam, D., McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (Eds.). (1996). *Comparative perspectives on social movements: Political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings*. Cambridge University Press.
- Melucci, A. (1996). *Challenging codes: Collective action in the information age*. Cambridge University Press.
- Micheletti, M. (2003). *Political virtue and shopping: Individuals, consumerism, and collective action*. Palgrave Macmillan.
- Micheletti, M., & Stolle, D. (2007). Mobilizing consumers for better politics: The role of the market as a space for political action. *Journal of Consumer Policy*, 30(4), 357-378. <https://doi.org/10.1007/s10603-007-9056-4>
- Micheletti, M., & Stolle, D. (2008). Fashioning social justice through political consumerism, capitalism, and the internet. *Cultural Studies*, 22(5), 749-769. <https://doi.org/10.1080/09502380802246009>
- Micheletti, M., & Stolle, D. (2011). Sustainable citizenship and the new politics of consumption. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 88-120. <https://doi.org/10.1177/0002716210380172>

- Micheletti, M., & Stolle, D. (2012). Politicization of consumption and lifestyle change. In M. Micheletti & A. S. McFarland (Eds.), *Creative participation: Responsibility-taking in the political world* (pp. 99–118). Paradigm Publishers.
- Norris, P. (2001). *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the internet worldwide*. Cambridge University Press.
- Norris, P. (2002). *Democratic phoenix: Reinventing political activism*. Cambridge University Press.
- Norris, P. (2004). *Young people & political activism: From the politics of loyalties to the politics of choice?* John F. Kennedy School of Government, Harvard University. <https://www.researchgate.net/publication/237832623>
- Norris, P., Walgrave, S., & Van Aelst, P. (2005). Who demonstrates? Antistate rebels, conventional participants, or everyone? *Comparative Politics*, 37(2), 189–205. <https://doi.org/10.2307/20072882>
- O'Toole, T., Lister, M., Marsh, D., Jones, S., & McDonagh, A. (2003a). Tuning out or left out? Participation and non-participation among young people. *Contemporary Politics*, 9(1), 45–61. <https://doi.org/10.1080/1356977032000072477>
- O'Toole, T., Marsh, D., & Jones, S. (2003b). Political literacy cuts both ways: The politics of non-participation among young people. *The Political Quarterly*, 74(3), 349–360. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.00544>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Rothstein, B. (2005). *Social traps and the problem of trust*. Cambridge University Press.
- Rothstein, B., & Eek, D. (2009). Political corruption and social trust: An experimental approach. *Rationality and Society*, 21(1), 81–112. <https://doi.org/10.1177/1043463108099349>
- Stolle, D., & Hooghe, M. (2011). Shifting inequalities: Patterns of exclusion and inclusion in emerging forms of political participation. *European Societies*, 13(1), 119–142. <https://doi.org/10.1080/14616696.2010.539574>
- Tarrow, S. (1996). States and opportunities: The political structuring of social movements. In D. McAdam, J. D. McCarthy, & M. N. Zald (Eds.), *Comparative perspectives on social movements* (pp. 41–61). Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (1998). *Power in movement: Social movements and contentious politics* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Tilly, C., & Tarrow, S. (2015). *Contentious politics* (2nd ed.). Oxford University Press.

- van Deth, J. (2021). What is political participation? *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.68>
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. Harper & Row.
- Verba, S., Nie, N. H., & Kim, J. (1978). *Participation and political equality: A seven-nation comparison*. University of Chicago Press.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.
- Weber, M. (1978). *Economy and society: An outline of interpretive sociology* (G. Roth & C. Wittich, Eds.). University of California Press.
- Yousefvand, S. (2025). Factors Contributing to the Decline of Institutional Trust in Urban Governance Over the Past Two Decades (Case Study: Tehran). *Journal of Social Continuity and Change*, 3(2), 437-466. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jscc.2025.22044.1154>